

Володимир Шалімов

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ МВС України, м. Кропивницький, Україна

Соф'я Халецька

студентка 1-го курсу групи 117/22-(Ек)-к Донецького державного університету внутрішніх справ МВС України, м. Кропивницький, Україна

**ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ТЕРМІНУ «БЕЗПЕКА» В КОНТЕКСТІ
ЗАСТОСУВАННЯ ЇЇ ДО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
КРАЇНИ**

Безпека є терміном, який досліджується в рамках різних наук (економічних, політичних, соціальних, технічних тощо) та використовується для конструювання механізмів різних типів та видів. Для соціально-економічних відносин безпека має важливе значення, розглядається чи не як основна мета їх існування, оскільки це є визначальним фактором забезпечення життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, прогресивний демократичний розвиток, безпечні умови життєдіяльності і добробут.

Безпека є складним терміном і для її розуміння важливо чітко окреслювати її характеристики. Зокрема, виділяють такі логічні передумови [2, с. 94-95]: 1) безпека не є певною характеристикою об'єкту, як наприклад колір, вага, і т.д., безпека не існує сама по собі, вона завжди відноситься до чогось; 2) безпека будь-чого (предмет, машина, людина, суспільство і т. д.), розглядається тільки з позиції людських інтересів або людського розуміння позитивних або негативних процесів, саме людська думка, на певному етапі, служить критерієм і визначає критерій небезпеки і безпеки, таким чином, безпека є феноменом, не певною якістю або характеристикою; 3) безпека може бути вимірною і розрахованою щодо поставлених людиною критеріїв; 4) безпека може бути повною, відносною, частковою і т.п., будь-який об'єкт теоретично може бути в повній безпеці навіть за відсутності захисту, при цьому повинні бути відсутні всі небезпеки; 5) небезпеки можуть бути внутрішні і зовнішні; 6) підвищення рівня захисту підвищує рівень безпеки у зв'язку з тим, що знижується рівень ризику або певні небезпеки для захищеного об'єкту більш такими не є; 7) безпеку слід розглядати, як динамічну категорію, адже небезпека і безпека виникають в процесі взаємодії об'єкта з навколишнім середовищем або є результатом внутрішньої діяльності об'єкта, в рамках статичної системи без включення часового компонента питання безпеки та небезпеки не має сенсу.

Виходячи з даних передумов, формулюється позиція, що говорити про безпеку можна лише відносно складної системи, тобто системи, яка за своїми

характеристиками може змінюватися, адже для гіпотетичного об'єкту, який не змінюється, питання безпеки чи небезпеки не існує [2, с. 95]. На наш погляд, в цій позиції не враховано зміну зовнішнього середовища, адже, навіть за умови, що об'єкт не змінюється, зміна зовнішнього середовища може спричинити загрози, тобто питання безпеки чи небезпеки може змінити свою актуальність. З точки зору дослідження соціально-економічних відносин розгляд безпеки відносно складних систем є обґрунтованим, оскільки економіка є системою великою складності, динамічною і недостатньо чітко структурованою, в її функціонування втягнута велика кількість суб'єктів, багатоцільовою, визначити потреби в безпеці якої доволі складно.

Пропонується визначення безпеки - це такі умови, в яких знаходиться складна система, коли дія зовнішніх і внутрішніх чинників не призводить до процесів, що вважаються негативними по відношенню до даної складної системи у відповідності до існуючих, на даному етапі, потреб, знань та уявлень [2, с. 96]. У представленому визначенні, по-перше, фактично мова йде про відсутність загроз («дія зовнішніх і внутрішніх чинників не призводить до процесів, що вважаються негативними»). Але в ньому відсутня відповідь на критичне питання: безпека – це відсутність загроз, чи стан захищеності від них чи стан, при якому забезпечено зниження ризику виникнення загроз в майбутньому.

В Законі України «Про національну безпеку України» [1] (ключовому законодавчому документі з питань безпеки) термін «національна безпека України» трактується як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Якщо проаналізувати дане визначення можна зробити висновок, що акцент здійснений на такі ключові елементи: по-перше, стан захищеності; по-друге, національні інтереси, по-третє, реальні та потенційні загрози. У визначенні загроз національній безпеці в цьому ж законодавчому документі («загрози національній безпеці України - явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України») акцент робиться і на теперішній і на майбутній час. Але в обох визначеннях не йде мова про упереджувальні дії, які б забезпечували не лише захищеність від потенційних загроз, а й зменшували ризик їх виникнення, що є критично важливим. Не усі загрози можна попередити, оскільки більшість з них мають недетермінований непостійний характер, вони можуть виникати, збільшуватися, зменшуватися, зникати і не на всі з них має вплив суб'єкт забезпечення безпеки. Разом з тим, здійснення заходів, які б зменшили ризики їх виникнення, це також важливі кроки на шляху забезпечення безпеки, особливо в сфері соціально-економічних відносин, де вирішальну роль відіграють заходи з передбачення, прогнозування та попередження.

Отже, на наш погляд, трактування терміну безпека в контексті соціально-економічних відносин має включати такі ключові положення: це стан захищеності від існуючих (реальних загроз) та визначених потенційних загроз, а також стан, при якому вжиті заходи щодо неможливості виникнення або зниження ризику (ймовірності) виникнення загроз в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року №2469-VIII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 15.03.2022).
2. Заплатинський, В. Логіко-детермінантні підходи до розуміння поняття «безпека». Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2012. Випуск 5. С.90-98. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2012-0.%p> (дата звернення 15.03.2022).